

Apokalypsens tid

Apokalyptiska tankegångar har av allt att döma skuggat mänskligheten genom historien. Vare sig Jesu beskrivningar av den sista tiden eller Uppenbarelsebokens skildringar är de första eller enda. Samma tema har funnits i andra religioner. I Norden har vi haft vårt eget Ragnarök. Människan tycks ha en intuitiv aning om att tiden har ett slut, att vår värld sådan vi känner den har en sista förbrukningsdag.

Men vad som främst varit religiösa och bibliska föreställningar har under det senaste seklet fått starka uttryck inom litteratur och film. De dystopiska samhällsskildringarna är många, alltifrån Zamjatsins *VI* (1921) och Platonovs *Grundgropen* (1930) via Martinssons *Aniara* (1956) till exempelvis *Independence Day* (1996). Inom filmen finns än mer apokalyptiska teman. Den totala undergången, syndafloden där endast några få överlever, möter i ny skepnad.

När nu Göteborgs filmfestival väljer att till våren ha *Apokalypsen* som huvudtema är det således en tidsmarkör. Domedagsfilmerna får sin egen festival. Talet om världens undergång har inte bara lockat och skrämt utan också sålt bra. Men filmfestivalens produktioner förmedlar samtidigt någonting nytt. Apokalypsen förblir inte längre enbart filmisk fantasi. Det handlar inte enbart om spektakulära zombieattacker eller utomjordiska angrepp utan om de reella hoten mot mänsklighetens överlevnad, inte minst klimathotet, som har inspirerat många undergångsfilmerna.

Sommaren 2018 slogs värmerekord på många håll i världen. Det blev kännbart hur skört samhället är också i vårt land. Nyhetsförmedlingen stannade inte vid att rapportera händelser. Skogsbränder, glaciärsmältning och översvämningar var nyheter som buntades ihop och fick apokalyptiska övertoner, inte bara hos krönikörer och på ledarsidor utan redan i reportagen. Vad vi såg i somras tolkades som början till något som kan bli än värre då en oroande global utveckling har börjat överträffa de apokalyptiska dystopier som funnits i film och litteratur.

Varje tid har haft sina faror som lurat på mänskligheten och hotat med utplåning. Pandemier, missväxt, världskrig och terrorattacker är några exempel. Men våra dagars klimathot rymmer inte bara rädsla utan också ett dåligt samvete. Mänskligheten är inte bara offer för den hotande katastrofen utan bär också skulden. Det jordklot, som genom mänsklighetens historia varit mer än tillräckligt stort, räcker idag inte till. Människans begär har nått vägs ände och konsekvenserna blir övertydliga.

Allt står således inte väl till. Även om det finns enstaka vetenskapsmän som tonar ned t.ex. klimathotet, så varnar en överväldigande majoritet för konsekvenserna. De kan då visa på åtgärder men saknar möjligheten att ge tröst och hopp. För skulden står kvar. Naturkatastroferna ses som mänsklighetens straff över sig själv. Människan måste bära sin egen skuldbörda. Nya innovationer kanske kan reparera somliga skador medan andra tycks oåterkalleliga. Så rädda vad som räddas kan för att mildra den oundvikliga katastrofen så gott det nu går.

Även i Jesu undervisning är den yttersta tiden central. Men perspektivet är ett annat. Kyrkan läser inte Bibeln som lösryckta aforismer om livet utan som en helhet för att förstå människans plats i skapelsen och Guds plan genom historien. Så sträcker sig den bibliska historien från skapelsens morgon till dess fullbordan den dag som Gud har bestämt. Där har undervisningen om den yttersta tiden, Jesu återkomst, den sista dagen och den eviga glädjen hos Gud en plats för att förstå vem Gud är och vad Gud gör. På så sätt har Kyrkan kunnat läsa av varje tid och sätta in sin egen epok i Bibelns ljus till både varning, tröst och vägledning. Och hopp. För kyrkan vet att historien djupast sett är frälsningshistoria.

Ordet apokalyps kommer från grekiskans två ord *apo* (bort) och *kalyptein* (det som döljer) och har grundbetydelsen *avtäckelse* eller *avslöjande*. I apokalypsen avslöjas människan, men framför allt kan kyrkan avtäcka Guds plan med tillvaron. Kyrkan är orienterad i riktning mot Kristi återkomst. Hennes rötter är i historien, hennes kallelse finns i nuet men blicken och längtan är mot den nådens dag då vår Frälsare kommer tillbaka.

Enligt såväl evangelierna och breven som Uppenbarelseboken kommer Jesu återkomst att föregås av svåra prövningar och katastrofscenarier inte helt olika de hotbilder som finns i dag. Även om många av Bibelns eskatologiska utsagor är mångtydiga och mättade med symbolspråk känns de inte så avlägsna. Likheterna med vår tid är inte sällan slående.

Men skillnaderna är större och mer avgörande, vilket vi påminns om inför kyrkoårets slut och det nyas början. Jesus svävade inte på målet. Johannes vision i Uppenbarelseboken är visserligen svårtolkad och varje tid har försökt tillämpa den just på sin egen tid, alltid med dåligt resultat. Dag och stund förblir okända även om utgången är ofrånkomlig. Tiden har ett slut, men inte ett slut likt den svartvita filmens sista bildruta – *The End* – utan som en början till någonting nytt, till det radikalt annorlunda.

Det avgörande i den yttersta tiden är Jesu återkomst. Det handlar inte om det stora hotet utan om det stora hoppet – också inför vars och ens eget slut. Vi väntar riket som kommer och föregriper redan nu Jesu slutliga seger när vi firar mässan.

Denna kyrkoårstid med domssöndagarna rymmer ett korrelerat för att inte kyrkan ska bli alltför upptagen av sin samtid eller sin historia. Å ena sidan riktar Domssöndagens evangelium blicken rakt in i nuet, in i ansvaret i denna världen genom att påminna om solidariteten med de mest utsatta. Vad vi gör mot de allra minsta, gör vi mot Jesus själv. Kyrkan har därför att i varje tid bidra till världens fred, till världens liv, till att bygga en dräglig tillvaro för alla människor.

Men uppdraget slutar inte där. För under den här kyrkoårstiden vänds å andra sidan blicken mot det stora hoppet i Jesus Kristus. Kyrkans uppdrag och utmaning är att inte bara låna ord från klimatexperter utan att våga tala evangelium. I en intervju för några år sedan beskrev professorn i socialantropologi, Thomas Hylland Eriksen, det förlorade hoppet som ett av vår kulturs största dilemman: »I alla paradiser finns en orm. Och i vårt samhälle består denna av avsaknaden av hopp ... Religionen har varit viktig i historien genom att den har gett oss ett hopp och lärt oss att försonas med döden. I dag finns en stor pessimism, särskilt bland ungdomar.»

Kyrkan ser i apokalypsen inte främst jordens undergång och mänsklighetens rättmätiga straff utan hopp, försoning och tröst i Jesu slutliga seger. Om detta måste kyrkan alltid vittna, inte minst i vår apokalyptiska tid. För kyrkan finns ingen hopplöshetsens tid. Bara hoppets.